

*В.В. КУРДЮКОВ,
кандидат юридичних наук,
старший викладач Академії адвокатури України*

ОБОВ'ЯЗКОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Зміни, що відбуваються в нашій державі, зокрема, в економічній та соціальній сферах, обумовлюють швидку розробку якісних ідей удосконалення існуючого нормативного забезпечення регулювання суспільних відносин. Реформування кримінально-процесуального права являє собою пріоритетний напрям розвитку всіх, без виключення, правових держав, оскільки саме в кримінальному судочинстві можна знайти найбільш виражене, рельєфне відображення ставлення держави до прав та свобод людини.

На нашу думку, важливим є напрям вдосконалення засобів встановлення істини в кримінальному судочинстві, який повинен знайти свій вираз, спираючись на науковий фундамент [1; 2, 61]. Лише застосуванням наукових даних ми можемо уберегти людину від тих нормативних замахів, які час від часу набувають ознак, суперечливих головним ідеям верховенства права.

Важливою складовою в цьому питанні є залучення системи нормативних приписів і криміналістичних рекомендацій щодо ефективного використання в процесі доказування у кримінальних справах спеціальних знань. Такого роду знань, які виходять за межі звичних, побутових знань, які одержані в результаті фахової освіти та/або практичної діяльності в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, які використовуються визначеними законом учасниками процесу в межах наданих кожному з них повноважень для вирі-

шення за певною процедурою процесуальних завдань [3, 22]. Відповідно, головною формою застосування спеціальних знань в судочинстві є судова експертиза.

Логічно, що у кримінальному судочинстві, на будь-якій стадії, центром уваги є людина з її правами та свободами. А індивідуально-психологічні особливості людини вже давно створюють зацікавленість з боку їх визначення, адже несуть значний арсенал інформації, який може використовуватись під час судочинства. З таких позицій, найголовнішим для вивчення є площина питань про здатність певних суб'єктів кримінального процесу правильно сприймати явища дійсності і давати про них свідчення [4].

Отже, мова йде про судово-психологічну експертизу. Сьогодні, на жаль, зберігається серед багатьох сучасних юристів дещо скептичне ставлення, а скоріше необізнаність про цей вид експертизи. Втім, на нашу думку, визначення особливостей психіки людини, які знаходяться в межах норми, можливо лише за умови залучення професійного психолога. У процесі дослідження цих особливостей робляться важливі висновки, які визначатимуть вирішення справи по суті. Слід сказати, що психічна діяльність людини є відображенням об'єктивної дійсності, але через різні об'єктивні і суб'єктивні причини цей процес може мати певні відхилення. Дані про особливості психічних станів і процесів учасників судочинства несуть в собі

встановлену експертом доказову інформацію і в подальшому можуть відіграти важливу роль у формуванні системи доказів. Судово-психологічна експертиза в кримінальному судочинстві часто виступає як ефективний, а в деяких випадках як єдиний засіб встановлення певних обставин розслідуваної справи.

Таким чином, маємо зробити висновки, що чинне законодавство потребує таких новел. Зокрема, слід доповнити Кримінально-процесуальний кодекс України необхідністю проведення обов'язкової судово-психологічної експертизи у випадках:

а) виникають обґрунтовані сумніви у можливості людини (в тому числі і неповнолітнього) повністю усвідомлювати значення своїх дій, керувати ними та передбачати наслідки таких дій;

б) є підстави вважати, що людина за своїм психічним розвитком не досягла рівня віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, хоча її біологічний вік передбачає таку можливість;

в) характер дій людини та її стан після їх вчинення свідчать про наявність у неї фізіологічного афекту.

Підсумовуючи сказане та спираючись на ідеї В.Г. Гончаренка, слід зазначити, що у разі появи на лаві підсудних людини, відносно якої, як рівної серед рівних, пра-

восуддям може бути прийнято певне рішення, обов'язково повинні враховуватись всі її особливості, в тому числі, перш за все, особливості її психіки у будь-яких її проявах, що в решті-решт буде головною запорукою дійсно справедливого правосуддя.

Список використаної літератури:

1. *Гончаренко В.И.* Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве (Методологические вопросы) / В.И. Гончаренко. — К.: Вища школа, 1980. — 160 с.

2. *Курдюков В.В.* Кримінальний процес як двоєдина форма пізнання та доказування у кримінальних справах / В.В. Курдюков // Вісник Академії адвокатури України. — 2008. — Число 3(13).

3. Гончаренко В.Г., Курдюков В.В., Легких К.В. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні / В.Г. Гончаренко, В.В. Курдюков, К.В. Легких // Вісник Академії адвокатури України. — 2007. — Вип. № 2(9).

4. Курдюков В.В. Теоретичні засади та критерії обов'язкового призначення судових експертиз в кримінальному процесі України: дис...канд. юрид. наук В.В. Курдюков. — К., 2009. — 212 с.